

تحلیل اقتصادی الگوی مصرف برنج در ایران (مطالعه موردی استان مازندران)

راحله آزاد مطلق^{۱*}، مژگان ظفررزاق نیا^۲، فاطمه ملکی^۳، قاسم نوروزی^۴

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائمشهر

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائمشهر

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائمشهر

۴- استادیار و عضو هیئت علمی گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائمشهر

*Azad.motlagh_raheleh@yahoo.com

چکیده

در این مطالعه به بررسی طبیعت الگوی مصرف برنج در مازندران مورد تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری تحقیق ۴۰ خانوار مصرف کننده برنج از بخش شهری استان مازندران هستند. ابزار تحلیل مورد استفاده در تحقیق شامل آمار توصیفی و مدل لاجیت می باشد. عوامل اصلی که به طور معنی داری رجحان مصرف کنندگان را برای استفاده از برنج محلی تحت تأثیر قرار داده اند عبارتند از: قیمت برنج، درآمد خانوار، اندازه خانوار، تحصیلات سرپرست خانوار و میزان مصرف، اثر معنی داری بر الگوی مصرف نداشته اند. نتیجه تحقیق نشان داد که متغیرهای درآمد، قیمت و تحصیلات اثر مثبت بر مصرف برنج دارند بطوریکه با افزایش این متغیرها احتمال مصرف برنج محلی بیشتر میشود. این بخش پیشنهاد میکند که باید تلاشهایی صورت گیرد تا تولید برنج با امکانات استانداردهای لازم افزایش یابد، این امر کمک میکند که مزیت نسبی رقابتی برنج داخلی در مقایسه با برنج وارداتی، تقاضای برنج محلی را افزایش دهد.

کلمات کلیدی: الگوی مصرف، برنج، مدل لاجیت

مقدمه

برنج از خانواده گرامینه (گندمیان) است و یکی از غلات مهم در مصرف انسان به شمار می رود این محصول یکی از پر مصرف ترین محصولات زراعی کشور محسوب می شود زیرا به عنوان یکی از غذاهای اصلی و پر طرفدار از سوی عامه مردم مطرح می باشد همچنین برنج یکی از تولیدات استراتژیک بخش کشاورزی نیز محسوب می شود مصرف سالانه برنج مردم ایران، بین ۲ تا ۲.۲ میلیون هزار تن برآورد می شود که از این مقدار حدود ۱.۶ میلیون هزار تن از آن از طریق تولید داخلی تامین می شود و ایران مجبور است سالانه بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ هزار تن برنج وارد کند. موجودی سبد غذایی مصرف کننده معمولاً به درآمد و آگاهی های غذایی آن ها بستگی دارد، که خود از فرهنگ و منطقه زندگی مصرف کنندگان ناشی می شود و نیز تقاضایی برای کیفیت های متفاوت یک محصول غذایی به ویژه برای غذای اصلی و غالب آن منطقه وجود داشته باشد. هنگامی که مصرف کننده برای جبران انرژی بدنی مورد نیاز خود، غذای کافی در اختیار داشته باشد، مقدار بیش تر از آن را مورد تقاضا قرار نخواهد داد. در نتیجه، قیمت بالاتری را برای محصولاتی خواهد پرداخت که کیفیت بهتری داشته باشند.

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده ژنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱۳۹۱ اسفند ۱۳۹۱

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)

رشد اقتصادی سریع با فرهنگ شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه به ویژه آسیایی، در پذیرش کیفیت های مختلف برنج نیز به طور وسیعی اثر گذاشته است. برنج یک محصول اساسی در ایران به شمار می رود، زیرا این محصول اولاً در سبد کالایی خانوار و الگوی تغذیه ای نقش مهمی دارد ثانیاً در حال حاضر ایران یکی از مهمترین واردکنندگان اولیه محصول محسوب می گردد، ثالثاً تولید این محصول در کشور با هزینه بالایی انجام می شود که عدم مزیت نسبی در تولید این محصول را نشان می دهد. رابعاً اخلاهای فراوانی در تولید، مصرف و واردات این محصول استراتژیک وجود دارد. برنج یکی از مهمترین غلات جهان از نظر تأمین انرژی و کالری مورد نیاز جوامع بشری بوده و از دیرباز در بسیاری از نقاط جهان و به ویژه در ایران کشت می شده است. برنج نزد ایرانیان بعد از گندم بعنوان مهمترین ماده غذایی محسوب می شود بطوریکه در طی یک دوره سی ساله تولید برنج با رشد متوسط سالانه ای معادل ۶/۴٪ همراه بوده است. رشد روزافزون جمعیت از یک سو و تغییر الگوی مصرف خانوارها از سوی دیگر سبب افزایش شدید تقاضای برنج بطور مستمر گشته است.

بطور کلی برنج در چهارده استان کشور کشت می شود که در این بین استانهای گیلان، مازندران و گلستان جمعاً ۸۱٪ کل سطح زیر کشت این محصول را بخود اختصاص داده و استانهای خوزستان و فارس به ترتیب در رتبه های بعدی قرار دارند. استان مازندران با داشتن حدود ۳۰٪ از تولید کل کشور دارای رتبه اول در تولید و بعد از آن استان گیلان در مقام دوم قرار داشته که حدود ۲۰٪ از کل تولید برنج کشور را بخود اختصاص می دهد.

جمعیت جهان هر ساله ۱/۵ درصد افزایش می یابد بطوریکه جمعیت فعلی جهان حدود ۶ میلیارد است که تا سال ۲۰۵۰ به مرز ۱۱ میلیارد نفر خواهد رسید (پیردستی و همکاران، ۱۳۸۵)

امنیت غذایی یکی از حقوق اولیه بشر می باشد، بنابراین برای تأمین امنیت غذایی مذکور می باید میزان تولید غذا دو برابر شود، یکی از مهمترین بخش هایی که در تأمین امنیت غذایی دارای نقش اساسی است، بخش کشاورزی می باشد. در حال حاضر برنج ۵ درصد از تولید کشاورزی جهان و ۲۰ درصد از انرژی مورد نیاز انسان را تأمین می کند میزان تقاضا برای برنج در سال ۲۰۳۰ به ۳۸ درصد افزایش خواهد یافت (پیردستی و همکاران، ۱۳۸۵).

امروزه برآورد می شود که برنج غذای اصلی حدود ۱/۴ میلیارد انسان را تشکیل می دهد. در بخش بزرگی از قاره آسیا، برنج تأمین کننده بیش از ۸۰ درصد کالری و ۷۵ درصد پروتئین مصرفی مردم می باشد (محمدی، ۱۳۷۷). در ایران نیز برنج یکی از غذاهای اصلی مردم است که مصرف سرانه آن ۳۶ کیلوگرم در سال می باشد. بنابراین، افزایش تولیدات برنج برابر با داشتن امنیت غذایی بالا در جوامع در حال توسعه آسیا است و هر عاملی که این مقدار تولید را کاهش دهد بطور مستقیم روی این جوامع تأثیر گذاشته و باعث نابسامانی اقتصادی و فقر در این جوامع می شود. برنج در ایران به لحاظ نقشی که در الگوی مصرف و تأمین غذای مورد نیاز جامعه به عهده دارد از اهمیت خاصی برخوردار است. موسسه تحقیقات برنج کشور در راستای خودکفایی ارقام برنجی را به عرصه معرفی خواهد کرد که کیفیتی مشابه ارقام بومی داشته و به لحاظ عملکردی نیز از ارقام بومی افزایش عملکرد دارد که بدین ترتیب با تبیین الگوی مناسب برای مصرف، وضعیت تولید برنج کشور به خودکفایی نزدیک می شود معرفی برندهای مشخص برای محصول برنج و استفاده مصرف کنندگان موجب می شود که از طریق الگوی مصرف، تقاضاهای مردم در خصوص برنج مشخص شود.

ادبیات موضوع

صدیقه هاشمی بناب و محمد قرمانزاده (۱۳۸۴) الگوی مصرف کالاهای خوراکی در ایران با استفاده از آزمون جدایی

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده ژنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱-۲ اسفند ۱۳۹۱

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)

پذیری را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داده است که مصرف کنندگان درآمد خود را بین گروه های مختلف خوراکی ها (گوشت ها، سبزیجات، حبوبات، غلات، نوشیدنی ها و...) تخصیص داده و سپس عمل تخصیص درآمد بین انواع مختلف گوشت ها در گروه گوشت، بر اساس منشأ حیوانی صورت می گیرد را رد می نماید و تغییر در قیمت یک کالا هم از طریق توزیع مجدد مصرف آن در گروه مربوطه و هم از طریق تغییر در قیمت و مصرف آن گروه به مصرف گروه کالاهای دیگر اثر گذاشته و الگوی مصرفی مصرف کننده را شکل می دهد.

بامیدل، آبابومی و استر (۱۹۹۷) تجزیه و تحلیل اقتصادی الگوی مصرف برنج در نیجریه را با استفاده از مدل لاجیت بررسی کردند و نتایج این مطالعه نشان داد که عوامل اصلی که بطور معنی داری رجحان مصرف کنندگان را برای استفاده از برنج وارداتی و یا ترکیبی از داخلی و وارداتی تحت تأثیر قرار داده عبارتند از: درآمد سرپرست خانوار، اندازه خانوار و سطح تحصیلات سرپرست خانوار خواهد بود که قیمت هر کیلوگرم برنج اثر معنی داری بر الگوی مصرف نداشته است.

حمید توانا و همایونی فر (۱۳۸۵) مطالعه رفتار مصرف کنندگان برنج را با استفاده از اصل تعمیمی ترجیحات آشکار شده بررسی کردند نتایج آزمون حاکی از ۸ تناقض بود که با بررسی شاخص تعمیمی افریت نیز برطرف نشد، ولی روند رشد نرخ تورم، رشد قیمت های برنج و رشد درآمد سالانه خانوار شهری نشان داد که همراه با افزایش رفاه، خانوار به سمت مصرف برنج های مرغوب تر و گران تر گرایش پیدا کرده اند.

فرج زاده (۱۳۸۳) و مجاور حسینی (۱۳۸۶) نیز به بررسی رفتار مصرف کنندگان برای گروه کالاهای اساسی پرداختند و کشش های مرتبط با آن کالاها را در جوامع شهری و روستایی محاسبه کردند.

رضانی امیری و بخشوده (۱۳۹۰) نیز به بررسی اثر تغییرات قیمتی و درآمدی بر الگوی مصرف کنندگان شهر شیراز پرداختند نتایج این تحقیق نشان داد انواع برنج های داخلی رابطه جانشینی، میان برنج های وارداتی نیز رابطه جانشینی وجود دارد و رابطه میان برنج های داخلی و وارداتی مکملی است. بنابراین انواع برنج های داخلی و وارداتی هر کدام جداگانه به صورت جایگزین جهت توزیع بین مصرف کنندگان خود وارد بازار می شوند و مصرف کنندگان با توجه به سلیقه و قدرت خرید، برنج مورد نظر خود را خریداری میکنند.

مواد و روش ها

در ادبیات اقتصادی برای مواردی که اثر مستقل اعم از کیفی یا کمی بر روی متغیر وابسته با ماهیت کیفی سنجیده می شود از مدل های رگرسیونی با متغیر وابسته موهومی استفاده می شود. منظور از متغیر وابسته موهومی در این مدل متغیرهای دوحالتی هستند که دلالت بر وجود یا عدم وجود صفت یا حالتی (مصرف کنندگان برنج محلی یا وارداتی) دارند. الگوی لاجیت برای مطالعه حاضر دارای ساختار زیر است:

$$P_i = E(y = 1 | X_1, X_2, \dots, X_k) = \frac{1}{1 + e^{-(B_0 + B_1 X_1 + B_2 X_2 + \dots + B_k X_k)}} \quad (1)$$

که در آن P_i احتمال مصرف برنج محلی و X_i ها عوامل تأثیرگذار روی متغیر وابسته و B_i ها پارامترها و D عرض از مبدأ می باشد. برای سهولت در بحث، می توان رابطه فوق را به صورت زیر بازنویسی کرد:

$$P_i = E(y = 1 | X_1, X_2, \dots, X_k) = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}} \quad (2)$$

که در آن:

$$Z_i = B_0 + B_1 X_1 + B_2 X_2 + \dots + B_k X_k \quad (3)$$

با توجه به این که P_i احتمال مصرف برنج محلی است احتمال مصرف برنج وارداتی برابر است با:

$$1 - P_i = \frac{1}{1 + e^{Z_i}} \quad (4)$$

و در نتیجه خواهیم داشت:

$$\frac{P_i}{1 - P_i} = \frac{1 + e^{Z_i}}{1 + e^{-Z_i}} = e^{Z_i} \quad (5)$$

عبارت $\frac{P_i}{1 + P_i}$ ، نسبت احتمال مصرف برنج محلی به احتمال مصرف برنج وارداتی از طرف مصرف کنندگان است. در صورتی که طرفین رابطه (۵) لگاریتم طبیعی گرفته شود، خواهیم داشت:

$$Ll = \ln \left[\frac{P_i}{1 + P_i} \right] = Z_i = B_0 + B_1 X_1 + B_2 X_2 + \dots + B_k X_k \quad (6)$$

این رابطه را می توان با استفاده از روش حداکثر درست‌نمایی (ML) تخمین زد. ضریب تخمینی متغیرهای مستقل میزان تغییر در لگاریتم نسبت پذیرش بر رد را به ازای یک واحد تغییر در X_i ها اندازه گیری می کند. ضرایب تخمینی مدل تفسیر اقتصادی مستقیمی ندارند. ضرایب اثر نهایی و کشش ها تفسیر می شوند. در الگوی لاجیت به جای ضریب تعیین R^2 ، ضرایب تعیین دیگری از جمله ماوالا، کراک اوهرلر، مک فارن و استرلا تفسیر می شوند.

$$R^2 = 1 - \exp \left\{ 2 \left[L(0) - L(\bar{B}) \right] / N \right\}$$

→ ضریب تعیین ماوالا

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده ژنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱-۲ اسفند ۱۳۹۱

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)

→ ضریب تعیین مک فارن

$$R^2 = 1 - \left[\frac{L(\hat{\beta})}{L(0)} \right]$$

→ ضریب تعیین چاو

$$R^2 = 1 - \frac{\sum(Y_t - \hat{Y}_t)^2}{\sum(Y_t - \bar{Y})^2}$$

با توجه به اینکه در تحقیق حاضر متغیر وابسته، مصرف برنج محلی یا مصرف برنج وارداتی است لذا مدل رگرسیونی مرتبط با اینگونه موارد شامل متغیر وابسته ای است که بصورت کیفی دوتایی است و مقادیر صفر و یک به خود می گیرد.

از طرف دیگر عوامل تأثیرگذار بر تصمیم مصرف می تواند شامل ویژگی های فردی، اجتماعی، اقتصادی می باشد که ممکن است کیفی یا کمی باشند به همین دلیل در اینگونه موارد جهت بررسی عوامل مؤثر در مصرف برنج محلی یا وارداتی، از مدل های رگرسیونی با متغیر وابسته کیفی استفاده می شود. در این تحقیق از مدل لاجیت کنار پیشینه قوی در مطالعات قبلی برخوردار است، استفاده شده است. در تحقیق حاضر متغیر وابسته به مصرف برنج محلی یا وارداتی، یک متغیر کیفی است که دارای دو مقدار صفر و یک می باشد. در صورتیکه مصرف کننده، برنج محلی استفاده کند مقدار متغیر وابسته برابر با یک و در صورت استفاده از برنج وارداتی برابر با صفر خواهد بود. این مطالعه در استان مازندران انجام شده است برای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز در این مطالعه از روش نمونه گیری کاملاً تصادفی استفاده شده است. در این مطالعه با استفاده از پرسشنامه از ۴۰ خانوار انجام شده است و با استفاده از نرم افزار eview3 داده ها تخمین زده شد و نتایج تفسیر شده اند.

نتایج و بحث

جدول (۱) مشخصات اجتماعی-اقتصادی و آماری مصرف کنندگان برنج در این مطالعه را نشان می دهد.

طبق این جدول حدود $\frac{3}{4}$ ~ ۶۷.۵٪ تعداد افراد، کمتر از ۵ نفر و ۳۲.۵٪ آنها بین ۷ - ۵ نفر جمعیت را دارا هستند. میانگین تعداد اعضای خانوارها ۴ نفر است. انتظار می رود هر چه تعداد افراد خانوار بیشتر شود، مصرف برنج نیز بیشتر باشد.

وضعیت آموزشی سرپرست خانوار برای مصرف کنندگان برنج محلی و وارداتی اکثراً دیپلم و فوق دیپلم به میزان ۴۵٪ است و اکثر آنها آموزش اصلی (دیپلم و فوق دیپلم) دارند. در نتیجه وضعیت آموزشی سرپرست خانوار در انتخاب نوع برنج مصرفی بی تأثیر است.

شغل، عامل اصلی سطح درآمد مصرف کنندگان است. در این مطالعه اکثر سرپرستان خانوارها، دارای شغل تجاری (۳۷.۵٪) و دولتی (۳۷.۵٪) و مابقی پاسخ دهندگان دارای شغل کشاورزی (۲.۵٪) و سایر (۲۲.۵٪) را تشکیل می دادند.

درآمد خانوارها در سطح متوسط ۴۵٪ و متوسط رو به بالا تا زیاد ۴۰٪ بود که با توجه به میزان تحصیلات و شغل سرپرستان قابل انتظار است.

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده ژنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱-۲ اسفند ۱۳۹۱

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)

در این مطالعه، بر حسب نوع برنج مصرفی، خانوارها به دو گروه تقسیم می شوند. خانوارهایی که برنج محلی و خانوارهایی که برنج وارداتی مصرف می کنند. تحقیقات نشان داد که، ۷۲.۵٪ خانوارها برنج محلی و ۲۷.۵٪ آنها برنج وارداتی مصرف می کنند.

طبق نظر پاسخ دهندگان، دلایل استفاده از برنج محلی، ۶۰٪ مربوط به طعم، ۱۰٪ کیفیت و ۲.۵٪ علاقه می باشد. دلایل استفاده از برنج وارداتی طبق تحقیقات، ۱۲.۵٪ مربوط به قیمت پائین آن نسبت به برنج محلی بود و از موارد دیگر استفاده از برنج وارداتی می توان به: سهولت در پخت (۷.۵٪)، علاقه و سلیقه و طعم آن هر کدام به میزان ۲.۵٪ اشاره نمود.

از مهمترین دلایلی که افراد تمایلی به استفاده از برنج محلی نداشتند، قیمت بالای آن (۱۲.۵٪)، مشکلات در پخت (۱۰٪) و خرد شدن آن (۵٪) بود و از دلایلی که افراد تمایل به استفاده از برنج وارداتی نداشتند را می توان کیفیت پایین (۳۲.۵٪)، نداشتن عطر و طعم (۳۰٪) و ناسازگاری با تغذیه ۱۰٪ را نام برد. اکثر پاسخ دهندگان تاکید داشتند که برنج وارداتی کیفیت پائینی دارد و گرایش آنها به سمت مصرف برنج محلی به دلیل طعم و کیفیت بالا بود.

جدول (۱)- مشخصات اجتماعی-اقتصادی مصرف کنندگان برنج

درصد فراوانی	فراوانی	مشخصات
۲۲.۵	۹	سیکل، زیر دیپلم
۴۵	۱۸	دیپلم، فوق دیپلم
۲۲.۵	۹	کارشناسی
۵	۲	کارشناسی ارشد
۵	۲	دکتری
۱۰۰	۴۰	کل
درصد فراوانی	فراوانی	شغل
۲.۵	۱	کشاورزی
۳۷.۵	۱۵	دولتی
۳۷.۵	۱۵	تجاری
۲۲.۵	۹	سایر
۱۰۰	۴۰	کل
درصد فراوانی	فراوانی	تعداد اعضای خانوار
۶۷.۵	۲۷	۱-۳ نفر
۲۲.۵	۱۳	۴-۷ نفر
۰	۰	>۷
۱۰۰	۴۰	کل
درصد فراوانی	فراوانی	نوع برنج مصرفی
۷۲.۵	۲۹	محلی
۲۷.۵	۱۱	وارداتی

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده ژنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱۳۹۱ اسفند ۱-۲

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)
کل

۱۰۰

درآمد سرپرست خانواده	فراوانی	درصد فراوانی
کم ، متوسط رو به پائین	۵	۱۲.۵
متوسط	۱۸	۴۵
متوسط رو به بالا ، زیاد	۱۶	۴۰
خیلی زیاد	۱	۲.۵
کل	۴۰	۱۰۰

تفسیر مدل لاجیت:

$$Y = - 7.118 + 0.268 I - 0.457 s - 0.373 e + 0.03 p - 0.006 m$$

y ← متغیر وابسته ($y=0$ مصرف برنج وارداتی و $y=1$ مصرف برنج محلی)

متغیرهای مستقل یا توضیحی:

I ← درآمد سرپرست خانوار

S ← تعداد اعضای خانواده

E ← میزان تحصیلات سرپرست خانوار

P ← قیمت هر کیلوگرم برنج مصرفی

M ← میزان مصرف خانوار (kg در ماه)

ضرایب هر متغیر، تاثیر آن متغیر بر احتمال خانوار مصرف کننده متعلق به گروه های مختلف (محلی ، وارداتی) را نشان می دهد.

در تفسیر مدل لاجیت، ضرایب تفسیر اقتصادی ندارند و فقط به علایم ضرایب توجه می کنیم.

ضریب مثبت نشان می دهد که متغیر مرتبط ارتباط مثبت با مصرف برنج محلی دارد ($y = 1$) یعنی اگر متغیر مورد نظر یک واحد افزایش یابد، مصرف برنج محلی به اندازه ضریب متغیر افزایش خواهد یافت.

ضریب منفی نشان دهنده این است که متغیر مرتبط ارتباط مثبت با مصرف برنج وارداتی دارد ($y = 0$). یعنی با افزایش یک واحد از متغیر مورد بررسی، میزان مصرف برنج محلی به اندازه مقدار ضریب متغیر مستقل، کاهش خواهد یافت که این امر منجر به استفاده از برنج وارداتی می شود.

در مدل رگرسیونی جدول (۲)، مقدار آماره LR و $Probability$ معنی داری رگرسیون را در سطح ۵٪ تأیید می نماید.

مقدار آماره ضریب تعیین مک فادن با توجه به تعداد مشاهدات، مقدار مطلوبی است.

نتایج تخمین مدل برای مصرف برنج محلی و وارداتی در جدول ۲ نشان می دهد که تنها ۲ متغیر عرض از مبدا و قیمت در احتمال ۵٪ معنی دار هستند و متغیرهای درآمد، تعداد خانوار، سطح تحصیلات سرپرست خانوار و میزان مصرف اثر منفی بر روی معنی داری مدل دارند.

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده زنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱۳۹۱ اسفند ۱۲-۱

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)

طبق نتیجه فوق، با افزایش درآمد مصرف کنندگان احتمال مصرف برنج محلی نیز بالا می رود. این نتیجه قابل انتظار است. زیرا با توجه به کیفیت بالای برنج محلی نسبت به برنج وارداتی، خانوارهای پر درآمد مصرف این رقم برنج را ترجیح می دهند. البته معنی داری این متغیر بر روی مصرف برنج از لحاظ آماری تایید نمی شود.

تعداد خانوار اثر منفی بر روی استفاده از برنج محلی دارد. با افزایش تعداد خانوار، احتمال مصرف برنج محلی کاهش پیدا می کند و مصرف برنج به سمت مصرف برنج وارداتی می رود.

خانوارهایی با تعداد بیشتر، هزینه های بیشتری نیز دارند و با توجه به اینکه درآمد اکثر خانوارها متوسط است و نیز قیمت برنج محلی بیشتر از قیمت برنج وارداتی است پس قابل توجه است که با افزایش تعداد اعضای خانوار مصرف برنج محلی کمتر شده و تمایل خانوارها به سمت مصرف برنج وارداتی بیشتر شود. معنی داری متغیر تعداد خانوار نیز از لحاظ آماری تایید نمی شود.

تحصیلات سرپرست خانوار با مصرف برنج محلی رابطه منفی و بی معنی در سطح ۹۵٪ دارد یعنی با افزایش تحصیلات مصرف برنج محلی کاهش پیدا می کند.

قیمت با مصرف برنج محلی رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۵٪ دارد. یعنی با افزایش قیمت مصرف برنج محلی افزایش پیدا می کند.

میزان مصرف با مصرف برنج محلی رابطه منفی دارد و بی معنی است. یعنی با افزایش میزان مصرف، مصرف برنج به سمت استفاده از برنج وارداتی می رود و این امر قابل انتظار است.

بر این اساس ضریب تعیین مدل معادل ۴۸٪ است، لذا می توان عنوان نمود که ۴۸٪ از تغییرات متغیر وابسته از طریق متغیرهای توضیحی پوشش داده می شوند که با توجه به معنی داری تنها ۲ متغیر عرض از مبدا و قیمت، پائینبودن R^2 قابل انتظار است.

جدول ۲- تخمین مدل لاجیت از طریق 3 eviews

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
C	-7.118167	3.808721	-1.868913	0.0616
I	0.268031	0.963792	0.278100	0.7809
S	-0.407820	0.495589	-0.822899	0.4106
E	-0.373302	0.483856	-0.771516	0.4404
P	0.003514	0.001119	3.140312	0.0017
M	-0.006316	0.016131	-0.391531	0.6954

Dependent Variable: Y Method:ML-
BinaryLogit Date:07/13/12 Time:05:11
Sample:1 40
Included observations:40
Convergence achieved after 7 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده زنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱-۲ اسفند ۱۳۹۱

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)

Mean dependent var	0.725000	S.D.dependentvar	0.452203
S.E. of regression	0.318421	Akaikeinfo criterion	0.902672
Sum squared resid	3.447317	Schwarz criterion	1.156004
Log likelihood	-12.05345	Hannan-Quinn criter.	0.994269
Restr. log likelihood	-23.52675	Avg. log likelihood	-0.301336
LR statistic (5 df)	22.94660	McFadden R-squared	0.487670
Probability(LR stat)	0.000346		
Obs with Dep=0	11	Total obs	40
Obs with Dep=1	29		

Estimation Command:

=====
 BINARY(D=L) Y C I S E P M

Estimation Equation:

=====
 Y = 1-@LOGIT(-(C(1) + C(2)*I + C(3)*S + C(4)*E + C(5)*P + C(6)*M))

Substituted Coefficients:

=====
 Y = 1-@LOGIT(-(-7.118166922 + 0.268030731*I - 0.4078195384*S - 0.3733024677*E + 0.003514130606*P - 0.006315758403*M))

در این زمینه تحقیقات بامیدل و همکاران در مقاله ای با عنوان ماهیت و الگوی مصرف برنج در نیجریه نشان داد که درآمد سرپرست خانوار، تعداد خانوار و سطح تحصیلات سرپرست خانوار بطور معنی داری بر مصرف برنج وارداتی و یا ترکیبی از برنج داخلی و وارداتی تاثیر داشتند و قیمت هر کیلوگرم برنج اثر معنی داری بر الگوی مصرف نداشته است.

پیشنهادهات

- ۱-نگاهی به میزان تولید داخلی در مقابل مصرف آن در کشور حاکی از کسری قابل توجهی می باشد که تأمین این کسری از طریق افزایش تولید داخلی میسر خواهد بود. افزایش تولید طی دوره های گذشته تلاش بسیار زیادی صورت گرفته که از آن جمله می توان به افزایش سطح زیر کشت و متعاقب آن افزایش عملکرد در واحد سطح اشاره کرد.
- ۲-با توجه به افزایش تقاضا برای این محصول عمده و استراتژیک از یک سو و محدودیت تولید در اثر محدودیت منابع آبی و زمینه از سویی دیگر، توجه به تولید این محصول از نظر برنامه ریزان و سیاست گذاران حایز اهمیت بوده و دولت باید سرمایه گذاری های مختلف قیمتی در راستای افزایش تولید این محصول انجام دهد.
- ۳- دولت بایستی در راستای کاهش قیمت تمام شده تولید برنج به کشاورزان کمک کند. با توجه به اینکه قیمت جهانی برنج رو به کاهش است لذا این کاهش موجب گرایش مصرف کننده به سمت برنج های خارجی افزایش می یابد.
- ۴-افزایش تولید برنج در ایران با محدودیت هایی مثل زمین، آب از یک طرف و تقاضای مصرف کنندگان به برنج های کیفی از طرف دیگر مواجه است. به همین منظور ارقام جدید اصلاح شده بایستی از کیفیت پخت مناسبی برخوردار باشند تا در رقابت با ارقام بومی و کیفی از نظر سطح کشت پایدار باقی بماند.
- ۵-افزایش تولید برنج به دلیل اقبال مصرف کنندگان به استفاده از آن بسیار حایز اهمیت می باشد، لذا خودکفایی این محصول با ارزش جزئی از برنامه بلندمدت جمهوری اسلامی ایران باید شود.

پانزدهمین همایش ملی برنج کشور

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - پژوهشکده ژنتیک و زیست فناوری کشاورزی طبرستان

۱-۲ اسفند ۱۳۹۱

(محور برنج ایرانی، سرمایه ملی)

۶- با توجه به موقعیت استراتژیک برنج در کشور، تصمیم برای اتخاذ روش های بهینه تولید این محصول در جهت کارآتر شدن هزینه ها ضروری به نظر می رسد.

منابع

- ۱- امیرنژاد و همکاران، ۱۳۹۱، بررسی ترجیحات مصرف کنندگان برنج وارداتی؛ مطالعه موردی شهر تهران، هشتمین همایش دوسالانه اقتصاد کشاورزی ایران، شیراز
- ۲- رضانی امیری، هاجر وبخشوده، محمد، ۱۳۹۰، تاثیر تعقیبات قیمت و درآمد بر الگوی مصرف برنج در شیراز، جلد ۳، شماره ۳.
- ۳- کاری پور، حسین، ۱۳۷۵، برآورد تابع تولید برنج و بررسی عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهرستان بابلسر)، کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران
- ۴- موسسه بین المللی تحقیقات برنج، مترجم فردوس عادل، مسبب، اقتصاد برنج های محلی: ضرورت توسعه تکنولوژی، جهت گیری و آینده نگری آن در کشورهای برنج خیز جهان.
- 5- Fakayode S.B. , Omotesho O.A. and Omoniwa A.E., 2010 , Economic Analysis of Rice Consumption Patterns in Nigeria, *J. Agr. Sci. Tech. (2010) Vol. 12: 135-144*